

שיר המעלות לדוד

אחר מיטתו של צדיק

בהוצאת מכון אור לציון ירושלים

יום חמישי כ"ז בתשרי תשפ"ז

שביבי הוד מתולדות חיינו אמרותיו והנהגותיו של מורינו ורבינו החסיד והעניו רבי דוד שלום בצרי זצוקלה"ה ראש ישיבת המקובלים השלום

הדברים נמסרו להדפסה מכתבי נכד רבינו הגאון רבי אלחנן אבא שאול שליט"א

העובדות והנהגות וההליכות שבחוברת הזו נשמעו מפי קודשו של רבינו הגדול זצוק"ל

ואלה תולדות

משפחת בצרי רבת היחס לארזי הלבנון, מצד אביו היה רבינו דוד חמישי לרבי אליהו חיים זללה"ה, אבי רבן של כל בני הגולה בעל ה"בן איש חי". אבי רבנו, רבי יוסף, בנם של רבי ששון בצרי והרבנית מסעודה, בת רבי יהודה סומך והרבנית פרחא, בתו של רבי אליהו חיים, אחות רבינו יוסף חיים זללה"ה.

מצד אמו היה רבינו דוד רביעי למקובל הקדוש חכם יהודה פתייה זיע"א. אם רבינו הרבנית ויקטוריה ע"ה, בת הרבנית מסעודה ע"ה, בתו של רבי יהודה פתייה זיע"א.

רבנו נולד בי"ד באב תש"א, שנה לפני פטירת סבו חכם יהודה פתייה (ז"ך מנחם אב תש"ב), בכניסתו בבריתו של אברהם אבינו, הגאון רבי צדקה חוצין זצ"ל היה המוהל, והסבא חכם יהודה פתייה היה הסנדק. נשמתו עלתה בסערה השמימה ביום י"ד תשרי תשפ"ז, בהיותו בן שמונים ושש שנים. וירושלים רבתי עם, 'פנה הודה, פנה זיוה, פנה הדרה'.

זקנתו הרבנית מסעודה בת אחות רבינו יוסף חיים זיע"א

רבינו היה משתבח בכך שזכה להכיר מקרוב את זקנתו הרבנית מסעודה ע"ה, בת אחותו של רבי יוסף חיים זיע"א, ואכן זכה לחבבות גדולה אצלה, וסיפר שזכה גם לתקוע עבורה בשופר

בראש השנה, וכמ"ש הבן איש חי (נצבים אות יז) שרוב הנשים קבעו מצוה זו עליהם בתורת חיוב, ובאים לבית הכנסת לשמוע קול שופר, ואשה שנהגה בכך כמה שנים נעשה עליה חיוב, ואם נאנסה שלא היתה יכולה לבא לבית הכנסת, יבא התוקע אצלה לביתה ויתקע לה, ע"ש.

עוד סיפר, שבשנות לימודיו בישיבה הורה לו ראש הישיבה הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל, לנסוע לכפר נופש בשביל לחזק את בריאותו. וקודם צאתו הלך להתברך מפי זקנתו, ואחר שברכה אותו אמרה לו בלשון ערבי: **"זהו, יותר לא אראה אותך"**, ורבינו התפלא מאד מדוע מדברת כך, הלא היא בקו הבריאות. וכיון שחש שמלאו ימיה, אמר לבני משפחתו קודם יציאתו, שאם חלילה יתפתח איזה דבר מיד ידאגו להודיע לו. ואכן כעבור ימים אחדים חשה שלא בטוב, ומפני בקשתו של ראש הישיבה שלא להודיע לרבנו, כדי שישאר בנופש לצורך בריאותו, לא אמרו לו דבר, וכעבור ימים אחדים נסתלקה לבית עולמה.

זקנתו הרבנית מסעודה בת רבי יהודה פתייה זיע"א

על זקנתו מצד אמו - הרבנית מסעודה ע"ה, בת חכם יהודה פתייה זצ"ל, סיפר רבינו שבהיותו ילד, ראתה פעם את בנותיו של חכם סלמאן זצ"ל יוצאות מבית הכנסת "אהל רחל" לעדת הבבלים ברחוב דוד ילין, (שם קבע חכם סלמאן מקום לימודו ותפלותיו), אחרי שניקו את בית הכנסת, ובראותה את רבינו לחשה לו, שבעזרת ה' אחת מהן תהיה מחברתו לעתיד. ואכן התקיים הדבר בנישואיו עם הרבנית ציפורה ע"ה, בתו של חכם סלמאן.

עם חכם צדקה חוצין

רבי יוסף בצרי, אבי רבינו, היה קרוב ביותר להאי חסידא קדישא ופרישא חכם צדקה חוצין, מייסד בית הכנסת "שמש צדקה" לעדת הבבלים בירושלים, מתלמידי ריש גלותא דבבל רבנו יוסף חיים זיע"א. קהילה ייחודית התגבשה סביבו ורבי יוסף נמנה עמם, והיה משומעי לקחו הקבועים. במחיצתו התפלל בשבתות וימים טובים, ורבינו שנתלוה לאביו זכה לקרבה מיוחדת אצל חכם צדקה. סיפר שבחג הסוכות לא היה אתרוג לקהל מלבד של החכם, וחכם צדקה היה מכריז שהוא מקנה במתנה על מנת להחזיר את הד' מינים שלו לכל המתפללים חוץ מלקטנים (שאינם יכולים להקנות), ולרבנו שהיה אז פחות מבן י"ג, דאג באופן אישי לד' מינים כשרים.

בשמחת בר המצוה של רבנו, כמובן, השתתף חכם צדקה, וכמנהג ירושלים בזמנו קיימו את הסעודה ביום קודם השקיעה, עם הנחת תפילין לנער בן המצוות. חכם צדקה הניח לו את הבית של יד - כדעת הבן איש חי (ש"ר וירא אות טו), שלאחר הברכה סובב את הרצועה על הבית, ומשך מיד לזרוע התחתון בלא סיבוב על הזרוע העליון, כשהוא מפטיר: **"כך תניח כל חיך, לא תשנה"**.

חכם צדקה חוצין מניח תפילין לרבנו בבר המצווה

עוד סיפר רבנו, שבצעירותו היה נוהג אביו לקחתו בכל חג, ביום טוב הראשון, ללכת לבקר אצל דודו, הגאון רבי יהודה צדקה, ואחר הביקור, המשיכו יחד עם חכם יהודה לרחוב שמואל הנביא לבית אחותו, אשת חבר להגאון המקובל האלוקי חכם סלמאן אליהו זצ"ל, להרנין לב אלמנה. ואח"כ היו הולכים לבקר בבית

רבי מאיר צדקה - אחיו הגדול של חכם יהודה, שהיה מצטרף אליהם אל ביתו של זקן העדה, חכם צדקה חוצין¹. ולאחר ביקור ארוך ורב רושם היו צועדים יחדיו לרחוב יוסף בן מתתיהו, להקביל פניו של ראש הישיבה, חכם עזרא עטייה זצ"ל. כזה היה מנהגם בכל יום טוב.

בחוודש שבט תשכ"א, נר אלוקים טרם יכבה, חלה חכם צדקה חוצין זצ"ל את חוליו האחרון, והיה מצבו קשה ביותר. רבינו סיפר שבני הבית ביקשו לערוך עבורו תפילה מיוחדת שעושים למי שמטל על ערש דווי ל"ע, שיגמרו ייסוריו ויפטר לבית עולמו. אך נודע הדבר לחכם סלמאן מוצפי, התנגד ואמר לרבינו: **"הן נפשו של רבינו מתעכבת פה, כיון שרצונה היא להיטמן ביום שישי אחר חצות, לא לנו להתערב ולזוז ענין זה ח"ו"**. בליל שישי א' אדר תשכ"א, למד רבנו עם חכם יעקב מוצפי בבית המדרש "שושנים לדוד", ואמר כיון שמצבו של חכם צדקה קשה עד מאד, אולי נעשה הלימוד בביתו, ואכן כך עשו, וכעבור נקודת חצות, יצאו לקראתם בני הבית בחדרה: "ברגעים אלו ממש יציאת נשמה", נכנסו אצלו וקראו קריאת שמע בכוונות ובייחודים, ויצאה נשמתו ב"אחד". חכם יעקב הורה לכל הנמצאים בחדר לעשות קריעה כדין, (ראה שו"ע יו"ד סימן ש"ע). ולמחרת היום, ערב שבת קודש פרשת תרומה, הובא לקבורה, ולא נפל דבר מדברי חכם סלמאן, שמן השמים סובבו שיזכה להיטמן ביום שישי אחר חצות, זכותו תגן עלינו, אמן².

בישיבת המתמידים

אחת מדמויות ההוד שליוו את רבנו בהיותו נער צעיר היה הרב החשוב רבי דוד נחמן בלוי זצ"ל, שהיה מנהגו לאסוף את הילדים לישיבת ה'מתמידים', ונופח בלבבם רוח חיים, ומעורר אותם על הזכות הגדולה שנפלה בחלקם להיות חיילים בלגיונו של מלך, ודבריו היו למשיב נפש ממש, כי היו אז בעניות עצומה, והיה מחסור ניכר בכל פינה. והיה רבינו מספר איזה יום חג היה להם כאשר היו משיגים בוטנים בקליפתן, והיו מחלקים אותם לשתים, וכל ילד מקבל חצי. ולכבוד המתמידים הצליח רבי דוד נחמן בלוי להשיג שק שלם של בוטנים, והיה מחלק לכל מי שלומד, להראותם את החשיבות של לומדי התורה. ובזה עודד והמריץ לעבודת ה'.

בשערי ישיבת "פורת יוסף"

את מבחר שנותיו עשה רבינו בהיכל הישיבה הקדושה "פורת יוסף", עוד בחיי ראש הישיבה הגאון רבי עזרא עטייה זצ"ל. מו"ז החסיד רבי יהודה מועלם זצ"ל, העיד, שהיה ראש הישיבה

1. וסיפר רבינו, שחכם צדקה חוצין היה קנאי גדול לכבוד ה' יתברך, דבק באמת בכל כוחו, ולא נתן לשנות דבר מקצו של יו"ד, וחכם יהודה צדקה היה דבוק בו בכל נפשו, והלך בדרכיו בקנאות אמיתית. והנה פעם אחת נפתחה איזה בריכה שאין דעת חכמים נחה הימנה, והיה וויכוח בין חכם צדקה חוצין לרבי יהודה צדקה איך בדיוק צריך לפעול כנגדה, וחכם צדקה הקפיד על אחיינו. באותה שנה הלכנו לביקור כרגיל, וחכם צדקה חוצין דיבר הרבה בדברי חכמה והלכה, אך לא שוחח ישירות עם חכם יהודה צדקה מחמת הקפדתו. וגם ראש הישיבה רבי יהודה צדקה לא פתח בדיבור עמו כיון שאין זה דרך ארץ לפתוח בפני מי שגדול ממנו. ואמר רבינו: "אי אפשר לתאר את גודל הקשר והאהבה שהייתה ביניהם באותה שעה שישבו כביכול "דוממים", כל המשתתפים ראו איך שנפשם קשורה זו בזו".

2. וגם רבנו זכה להסתלק מהאי עלמא ביום שישי, ולהיטמן בערב שבת קודש ערב חג הסוכות (אחר יום הכיפורים), לשמו ולזכרו תאוות נפש. וידוע גודל השתוקקות מו"ז מרן האור לציון זללה"ה להפטר בשעה קדושה זו, עד שאמר לעט"ר מרן אאמו"ר זללה"ה ולעוד תלמידים, שאם יפטר בשעה נעלה זו, שיטמנו אותו מיד אף אם לא יספיקו לעשות לו טהרה ולוויה, שלא יפסיד שעה יקרה זו.

ראש הישיבה רבי עזרא בבר מצווה של רבינו

רגיל לשבח את התלמידים אשר כפי דעתו ראויים לגדולות ונצורות, ומבקש מרבני הישיבה לדאוג לעלייתם בתורה ויראת ה'. ובהגיעו אל הנער דוד בצרי אמר שיצא ממנו משהו גדול. (מפי בנו, דודי הגאון רבי שמעון מועלם שליט"א).

רבנו דבק בכל לב ונפש במרנן ורבנן ראשי הישיבה, תלמידיו הגדולים של רבי עזרא, דודו חכם יהודה צדקה, ומור זקני חכם בן ציון אבא שאול, זכר צדיקים לברכה. נפשו נקשרה בנפשם בעבודת אהבה, מהם למד דרכי תורה

והנהגה, וספג מלא חופניים ניחוח של יראת ה' טהורה, לעבודת הבורא ברעותא דלבא ויחודא שלים. במשך למעלה מעשור (תשי"ג - תשכ"ד) למד כתלמיד בפני רבותיו, וכך גם לאחר נישואיו המשיך ללמוד שם בכולל האברכים שעל יד הישיבה (עד תשכ"ט), וקיבל תורה מפי רבותיו הגדולים. בשנים אלו התקרב מאד גם לשאר חכמי ורבני הישיבה, רבותינו הגאונים, רבי יהודה מועלם³, ורבי מנצור בן שמעון, ועוד.

כל חייו היו מקשה אחת של תורה ויראה שינק בבית ועד לחכמים, דברי רבותיו היו נר לרגליו עד יומו האחרון, לאורם צעד ופעל בכל ארחות חייו.

עם בן רבו המובהק הג"ר אליהו אבא שאול זצ"ל

סיפר רבינו, שכאשר היה אברך צעיר, הורה לו מורו ורבו חכם בן ציון זצ"ל שילך עם חליפה ארוכה (שהוא צנוע יותר), ומתחילה היה מתבייש בזה, עד שפעם אחת עבר בשוק וראה סוחר זקן עולה בסולם להביא מעט תבלין ללקוח, והתעורר בענין איך זקן זה עולה בסולם רעוע

ומטפס לאיטו עבור עבודתו, ואינו חס על כבודו על זמנו וטירחו, אין זה אלא מכח הרצון שלו להתפרנס בכבוד, ואם בשביל חיי עולם הזה כך, על אחת כמה וכמה לצורך חיי העוה"ב שאין לי לחוס על כבודי. וכך גמר בדעתו ללבוש חליפה ארוכה. (מוצאי שב"ק פרשת שמיני תשע"ד).

והיה מעשה הצדקה - שלום

בזמן שהיה רבינו בישיבה זכו חמשה תלמידים להקים בית נאמן בישראל, ביניהם ר' שמואל

3. סיפר רבינו, כי תחילת לימודו אצל הגאון רבי יהודה מועלם זצ"ל היה בפרשת ויגש. וסיפר שעד זקנותו ממש זוכר את דבריו הראשונים של רבו, וכה אמר: בפרשה כתוב (בראשית מד, יח) "וַיֵּגֶשׁ אֱלִיָּהּ יְהוּדָה וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי גִּוִּי". הנה ידוע שבטעמי המקרא יש עומק בפירוש הכתוב, ובפסוק זה כך יש לפרש: ויגש אליו יהודה - אזלא גרש רביע - אמר לו יוסף מדוע אתה נגש אלי והלא אתה רביעי לאביך, ומה ענינך לקפוץ בראש. על כך השיבו יהודה - בי אדוני - סגולתא. כי אני הסגולה שלו, בי טמון הכח והסגולה להצילו שנתתי ערבוני עליו. ואמר רבינו לתלמידיו, מכאן אתה למד, שהעיקר אינו המעמד והגיל, אלא הכח והסגולה.

שרבאני (בן זקני הג"ר יוסף חיים שרבאני זצ"ל), ור' מרדכי אבא שאול (אחי זקני מרן האור לציון). וכיון שמהם היו עניים ממש, עלה בדעתו של רבנו לפנות לרבי עזרא פרחיה הכהן מ"תל אביב" לבקש תמיכה עבורם. רבי עזרא נענה והזמין חמשה תלמידים מהישיבה לשבות בשכונתו, וכיון שיש שם עשרה בתי כנסת, כל תלמיד ידבר בשבת בשני בתי כנסיות, אחד בלילה ואחד ביום, ובמוצאי שבת יתקיים מגבית גדולה למען החתנים החשובים. רבינו נסע יחד עם ידידו רבי אפרים לניאדו ורבי צבי בן דוד, ועוד שלושה, ושהו בשבת שם. המגבית הצליחה למעלה מן המשוער, כל אחד מהחתנים קיבל סך של חצי דירה! בין האחראים טענו שכיון שגם הם עצמם מתעתדים להקים ביתם, ישמרו לעצמם קצת, אך רבינו התנגד מכל וכל ולא הסכים שייקחו אף פרוטה למשמרת.⁴

במחיצת חכם סלמאן מוצפי

בהגיעו לפרק "האיש מקדש", ביום שלישי י' כסלו שנת תשכ"ד, נשא לאשה את בתו של המקובל חכם סלמאן מוצפי זצ"ל, וזכה לקבל ממנו מלא חפניים.

סיפר רבינו על חכם סלמאן, שכל ימיו לא הסכים לקבל שכר עבור תפלותיו או לימודיו. כשהיה בבגדד שימש כגבאי אצל אחד העשירים שם, שהיה הוא בקי בחשבון יותר ממנו. וגם כשעלה לארץ לא חדל ממנהגו, ולפרנסתו קיבל על עצמו להיות שמש בית הכנסת "אהל רחל" לעדת הבלים ברחוב דוד ילין.

עוד סיפר רבינו על מור חמיו שהיה בעל רגש מיוחד, כשהגיע בקריאת התורה לפסוק "וימת שם משה" (פרשת וזאת הברכה), היה קורא את הפסוקים בקול בוכים גדול

מאד. כעין זה נמצא בכתב יד רבנו על הכתוב (ויקרא יג, ב): "אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת והיה בעור בשרו לנגע צרעת והובא אל אהרן הכהן או אל אחד מבניו הכהנים", וז"ל: "רבנו האר"י ז"ל בשער הפסוקים (קפב ע"א) גילה לנו שהאדם האמור כן הוא ז"א. ובכל פעם שהיינו לומדים עם מורי ורבי חמי הגה"ק חכם סלמאן מוצפי זצ"ל את הפסוק הזה, היה פורץ בבכי, ומדבר בהתעוררות גדולה על אשר גילה לנו רבנו האר"י ז"ל שכונת הכתוב שעל ידי החטאינו אנו עושים פגם כביכול בו יתברך, שהוא כביכול מתמלא נגעים וצרעות. וכל מי שהיה שומע אותו, היה עושה תשובה לאלתר".

עוד סיפר, שהיתה תקופה שהיו אנשי הצבא תוקפים בסוריה עם מטוסים בגיחה קצרה, וחוזרים ומודיעים שהמטוסים שבו בשלום. ואמר רבנו שהיו יודעים הכל עוד לפני כן, כי בסדר לימוד שלהם היו עורכים תיקון חצות ואח"כ היה חכם סלמאן אומר תפילה מיוחדת, וביום שהיה מתפלל תפילה זו היו יודעים שתהיה תקיפה, ושהכל יעבור בשלום.

4. באותם ימים ממש התארס תלמיד נוסף, עניי שבעניים, וביקש גם הוא לקבל ממגבית זו, אך רבינו טען שכיון שהכסף נאסף בעבור תלמידים מסויימים, אי אפשר לגרוע מהם מאומה ולתת לאחרים (ואילו היה עודף בקופה מעבר לצרכם, היתה זו שאלה, אך בהיות שאינו כדי סיפוקם אין אנו רשאים לפחות מהם), ובכל אופן לא סמך על דעתו, ובפרט שהיה החתן יתום מאב. השאלה הובאה לפני מרנן ראשי הישיבה זצ"ל, והסכימו לדעת רבנו.

עוד סיפר, שפעם נסעו יחד עם חכם סלמאן למירון, השכם בבוקר יצאו לטבריה, ועלו לקבר רבי עקיבא בסביבות תשע בבוקר, ויצאו משם בשעה ארבע למירון, כי חכם סלמאן הרבה בתפילה שם. ובסוף אמר: **"אתה תראה שיהיה דבר ויצליח"**. ואמר לו רבינו: **"מהיכן תדע"**. והשיבו: **"לפי שהתפילה יצאה ממני לבדה, הבנתי שיש לי על מה להתפלל, וכשראיתי שתפילתי שגורה בפי הבנתי שיעבור הכל בשלום"**. עודם מדברים ומטוסים הרקיעו בשחקים מעל לראשם, ובדרכם למירון שמעו שהיתה תקיפה בסוריה ובס"ד הכל עבר בשלום. בין הציבור היה אחד בשם כדורי שהתלהב ואמר: **"זה מהתפילה של חכם סלמאן, מזה נעשה נס זה"**. חכם סלמאן שמע וגער בו: **"אתה רוצה להכניס לי גאווה"!!** ולא הסכים שיעלה עמהם לקבר הרשב"י, ורק אחר שהבטיח שלא יאמר כן יותר נתרצה לו.⁵

ועוד סיפר רבינו, שבאותם ימים היתה בתו של חכם סלמאן היתה מאושפזת בבית החולים, וחמותו הרבנית טובה ע"ה, קודם הנסיעה למירון, ביקשה ממנו שבכל מקום שגיע חכם סלמאן שיזכיר לו להתפלל עליה. בסיום שהותם בקבר רבי עקיבא, הזכירו: **"נא יבקש עבור... בת טובה לרפואה שלימה"**. וחכם סלמאן הזכיר בלשון זו ממש, ופנה לדרכו. משראה שרבינו מתפלא שאינו מאריך בתפלה כדרכו, ענה ואמר: **"אני מאריך בתפילה רק על עם ישראל, לא בשבילי"**.

עוד סיפר, שחכם סלמאן אמר לו על חכם יהודה פתייה זיע"א, שהיה מקבל קהל הרבה שעות ביום, לתקן נשמתם ולסדר עניינם. והוא לא עושה כן, כי משקיע את אותן שעות בתפילה, שבמקום לקבלם הוא מתפלל עליהם. (מוצאי שב"ק פרשת שמיני תשע"ד).

רבנו קבע לימודו עם חמיו פעמיים בשבוע, בליל שני וליל שישי. סדר לימודם היה קודם חצות בספר הזוהר הקדוש, ומחצות ועד עלות השחר היו עוסקים בתפילות וייחודים ע"פ הכוונות. תחילת לימודם היה בזוה"ק פרשת "בשלח" וכשסיימו הספר, המשיכו לאדרא רבא ואדרא זוטא ותיקוני זוהר ושאר ספרים, ואח"כ התחילו בזוהר "בראשית" עד שהגיעו לפרשת "בשלח", ושם הפסיקו את הלימוד מחמת מחלתו והסתלקותו של חכם סלמאן, והיה בזה יד ה' ממש, שזכו לסיים כל ספר הזוהר מרישא ועד גמירא בתוספת שאר ספרים. והלימוד היה בעיון ממש, טרחו ועמלו בהבנת הענין עם דברי המפרשים ז"ל, עד שהיו הדברים מחוורים כשלמה.

*

זכות גדולה נפלה בחלקו של רבנו, שעסק בסידור כתביו של הגאון המקובל חכם סלמאן אליהו זצ"ל, בחיבורו הנודע "כרם שלמה". ומעשה שהיה כך היה:

חכם סלמאן אליהו התגורר רוב ימיו בבגדד, אדיר היה חפצו לעלות לירושלים, לחונן עפרה, אך מאחר ובני ביתו התנגדו לכך, עמד וגירש ועלה ארצה בעידודו של רבנו יוסף חיים זיע"א. מקום לימודו היה בירושלים העתיקה, ושם ביקש לשאת אשה. ראש הישיבה חכם יהודה צדקה חשב להציע לו את אחותו, אמנם היא הסתפקה, כיון שהיה מבוגר והיא צעירה, ומאידך הבינה את הזכות. חכם סלמאן הבטיח לה בן שיהיה מיחידי הדור, ובאו להסכמה, ואכן נולד לחכם סלמאן לעת זקנותו בנו הגאון רבי מרדכי אליהו זצ"ל.

5. ומפה נלמד שהן אמנם הכיר חכם סלמאן במעלת תפלותיו, וכמו שלחש לרבנו, מכל מקום לא היה בזה שום נגיעה אישית, כי ביטל עצמו לגמרי לקב"ה, אך כששמע מי שהגשים את הענין לייחס את הישועה לבשר ודם, הקפיד עליו.

חכם סלמאן נתבקש לישיבה של מעלה בשנת תש"א, והשאיר אחריו ברכה כתבי יד עמוקים מאד בתורת הנסתר, כעבור כמה עשרות שנים, חכם סלמאן מוצפי שהיה תלמידו וידידו, פנה לבית אלמנתו של חכם סלמאן אליהו, וביקש את הכתבים ללמוד בהם, והסכימה למשך שבועיים בלבד. חכם סלמן הגה בהם ללא הפסקה, לילה כיום, העתיק מה שהיה צריך, וכעבור שבועיים התמוטט והובהל לבית החולים. רבנו שמע שחמיו בבית הרפואה בא לבקרו וסיפר שלא ישן בלילות במשך שבועיים, כי טרח בעיון גדול בכתבים הללו. רבנו פנה מיד לרופאים וסיפר להם שזו הסיבה, ולכן אין צורך בבדיקות, וכך עשו. חכם סלמאן נח כמה ימים ושב לאיתנו.

לימים, עמל רבינו רבות על הכתבים הללו, עד צאתם לאור עולם בספרי "כרם שלמה". וסיפר, שהיו מקומות שהיה קושי גדול בפענוח הדברים, וחכם סלמאן מוצפי היה לו לעזר בהשלמת הדברים מכח זכרונו שעבר על הכתבים בשעתו.

הילולת מרן הרש"ש

להלן העתקה מדברי רבנו ביסוד ההילולא למרן הרש"ש בליל י' שבט:

בשנת תשכ"ח מור חמי חכם סלמאן מוצפי זצ"ל סיפר לי על מנהגו בכל שנה ושנה לעלות בליל יום השנה לפטירת רבינו הרש"ש לבית הכנסת 'בית קל' בעיר העתיקה, לפי שמקובל בידו שרוחו של הרש"ש חופפת בבית מדרשו בליל פטירתו.

וזאת על פי מעשה שהיה בשנת תש"ג, כשבעל תשובה אחד היה בוכה הרבה על העוונות שעשה כשלא זכה עדיין לחיי תורה ומצוות. הוא לא ידע ללמוד, רק להתפלל ולבכות על עצמו, היה קצת קורא זוהר, ויושב בבית המדרש 'בית א-ל' ומבקש על גלות השכינה. שנה אחת בליל יום פטירת הרש"ש, אחר תפילת ערבית הוא רצה לצאת ולשוב לביתו, ולפתע פנה אליו ישיש עם זקן גדול וביקש ממנו להמשיך ללמוד במקום לכבוד יום פטירת הרש"ש, ביקש ונעלם. למחרת אותו בעל תשובה סיפר זאת לחמי, ומור חמי הכיר בסוד ה' ליראיו שהיה זה רבינו הרש"ש עצמו, שביקש שילמדו בבית מדרשו בליל פטירתו.

מאותה השנה היה הולך מור חמי ע"ה בליל הפטירה - ט' בשבט - לבית הכנסת שלו לעשות תיקונים ותפילות לעילוי נשמת רבינו הרש"ש.

והנה בשנה שסיפר לי זאת מור חמי - שנת תשכ"ח - התלוויתי אליו לתפילה ולימוד זה, וזה היה מיד אחר מלחמת ששת הימים, וכאשר הגענו למקום ראינו שברגע זה ממש נועל גבאי בית הכנסת את המקום, ובשום אופן לא נעתר לבקשתנו לפתוח לנו.

פנינו לאחור, והנה אנו רואים לפתע שלושה דמויות, הלא הם מרנן ורבנן חכם יהודה צדקה, חכם בן ציון אבא שאול, וחכם שבתי אטון, שבאו להתפלל בבית הכנסת הרש"ש בליל ההילולא שלו, סיפרנו להם שהמקום נעול והגבאי לא נותן מעבר. אך מרן חכם בן ציון רוח אחרת היתה עמו, ניגש לגבאי ושוחח עמו בהתלהבות, עד שלבסוף לא רק שפתח לנו את המקום, אלא טרח באיסוף מנין והדליק תאורה לכבודנו, זה היה כוחו של מרן חכם בן ציון, להדביק אחרים בלהט הקדושה שלו.

בעבודת התפילה

אחרי שנפרד רבינו מהנהלת ישיבת "חברת אהבת שלום", המשיכו לתמוך בו כמה שנים

שקוע בכוונות בעיצומה של שמחת נכדו

בקצבה חודשית, וגמר רבנו בדעתו ללמוד את הכוונות הלכה למעשה, ולהתחיל לכוון. סיפר שהלך לאיזה מקובל אשכנזי אחד, והחל לכוון בכל התפילות.

ותפילותיו היו בוקעות רקיעים, והיה זה פלא גדול לראותו עומד שעות רבות בהתמסרות כה עילאית, ובביטול כל רצונותיו ומאווייו האישיים. לא היה מחפש חלילה להפטר מהכוונות, אלא אדרבא הוסיף עוד מה שניתן.

העיד על עצמו שקודם התפלה מקדיש דקות ארוכות כדי לכוון את לבו ותפילתו כנגד ירושלים ובית המקדש וקדש הקודשים ומעל הכפורת ובין הכרובים (ברכות ל ע"א), והיה מצייר לעצמו זאת בחוש, ועד שלא הרגיש שהגיע לתכלית הכוונה הפשוטה והאמיתית בזה, לא התחיל בשמונה עשרה.

ותפלתו כנר המערבי של המנורה - ממנה היה מדליק ובה היה מסיים, "עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל" (שבת כב ע"ב). איך אפשר להגיע לדבקות כזו במשך שעות רבות כל כך כל יום ויום, ובהתלהבות עצומה. הלהט הפנימי שלו בתפילה רגילה של יום חול היה יותר ממה שאנו מתלהבים בתפילת נעילה. גם בקרבנות פסוקי דזמרה ושאר חלקי התפילה שאין בהם כוונות, היה מוציא את המילים מפיו בנחת ומעומק הלב, בקול פנימי עמוק.

בתפילת ערבית של ליל שבת, היה אומר את הקדיש (בניגון קל) וברכו. ומתחיל בברכות קריאת שמע עם הכוונות, ולבנתים הציבור היה מעיין בסוגיות, או לומד שנים מקרא ואחד תרגום, ורק כעבור כעשרים וחמש רגעים, היה מגיע לקריאת שמע שארך עוד כעשרים דקות, ואז היו הציבור מתחילים בברכות קריאת שמע, ונעמדים יחדיו לתפלת העמידה. וכשהיו מסיימים שמונה עשרה היו מתפזרים שוב ללימוד כל אחד לעצמו, וכעבור למעלה משעה היה מסיים התפילה, והיה ממונה אחראי לקרוא לכל המניין חזרה, לשמוע ברכת מעין שבע.

כך ארכה תפילת ערבית כשעתיים. ואחרי זה היה מברך כל אחד ואחד במאור פנים, ללא שום סימן של זריזות. והיינו מלווים אותו לסעודת שבת, בביתו או בבית בנו מו"ח הג"ר יצחק בצרי שליט"א. והיה הדבר לפלא, שאחר כל זאת לא התחיל מיד בקידוש, אלא לוקח הדסים עם ההקפות כמנהג המקובלים, ואח"כ עושה הקידוש עם אחיזת הכוס במנהג המקובלים, הכל על פי הכוונות.

הקפיד תמיד שבחזרת הש"ץ יהיו עשרה עונים שלא שמעו כלל חזרה קודם לכן. [ולפעמים היה הדבר קשה להשגה, והתאמץ רבות על כך].

טרח הרבה מאד על המנין שלו, ראיתי אותו מאות רבות של פעמים יוצא החוצה לקבץ בעצמו המנין, לא הרגיש כלל שאין זה לכבודו וכו', אלא אדרבא שמח בזה מאד.

בשנת השמיטה שאין מכוונים, וכן בימי העומר, שמתי לב שתפילותיו לא היו מתקצרות באופן משמעותי. לשאלתי על כך, השיבני שיש כוונות שהוא כן מכוון. ומלבד זאת, **"עד שיש לי אפשרות להאריך בכוונת פשט המילים, לא אעשה זאת"!**

והיה מכין בזהירות - שלא לעכב אחרים. שמעתי מדודי זקני הג"ר אברהם אבא שאול שליט"א, שהתגורר במשך שנים בשכונת לרבנו בקרית צאנו בירושלים, שבמשך תקופה ארוכה היה מתפלל עימו בבית הכנסת "מגן אברהם" תפילת ערבית של מוצאי שבת, וכיון שהיו תפילותיו עם כוונות היה מסיים את התפילה שעה אחר שכולם שבו לביתם. וכיון שהוא יבדלחט"א גבאי בית הכנסת והמפתח אצלו, היה ממתין לו שיסיים תפילתו. במוצאי שבת אחד שם לב לכך, ומיד פנה אליו ואמר לו: **"פעם הבאה, כשהציבור מסיים, כבודו יסמן לי, ותיכף אמשך בלא כוונות, שכבודו לא יתעכב חלילה"**. ומאז קבע רבי אברהם סדר לימוד אחר התפילה, ואמר לרבינו שאם יסיים הוא קודם שיסיים התפילה, יסמן לו, וכמובן לא ארע. ולפי דרכנו למדנו מידות התרומיות של רבינו, שלמרות אדיר חפצו להתפלל בכוונות, לא רצה לעכב אחרים מחמתו. [וגם למדנו חשיבותו ומסירותו של רבי אברהם שיחי, ואכמ"ל].

עם יבדלחט"א מחותנו רבי חיים אלחד

מתלהב בשירת 'ואמר ביום ההוא'

אחר מיטתו של רבנו, אמר לי זקן ביתי מחותנו הג"ר חיים אלחד שליט"א, שהכירו רבות בשנים, שאנשים טועים לחשוב על המנוח שנולד עם הסטנדר... ומצד טבעו גילגל בתפילות ארוכות, אך האמת שזהו רק הרגל עבור מי שראהו ונדמה לו הכל כדבר המובן מאליו. אך לו עצמו היה הדבר קשה, ואדרבה, כל הגדול מחבירו וכו', כי הרבה פעמים היה חוכך בדעתו האם לעשות או לחדול, והרגיש דחף להרפות ולנוח, ובכל פעם התגבר מחדש והמשיך בעבודת הקודש כבתחילה, וכך היו תפלותיו עולים לרצון לפני הבורא יתברך.⁶

ליבו היה פתוח כאולם לישועתן של ישראל. בכל מעמד שהשתתף - כשמחה משפחתית או סיום מסכת, כשומעו את השיר את הפסוק (ישעיה כה ט) **"ואמר ביום ההוא הנה אלוקיני זה קיינו לו ויושיענו, זה ה' קיינו לו נגילה ונשמחה בישועתו"**, היה רבינו יוצא מכליו ומצטרף לשירה בדבקות עצומה, בהתפעלות והתלהבות, כשהוא מצביע כלפי שמיא באומרו "זה אלוקיני", וכל העם רואים ועונים אחריו מקודש מקודש. ומגודל התלהבותו ודבקותו, בכל פעם היו מתחילים את השיר, היה נראה כולו אחוז שרעפים, כחד משרפי מעלה.

6. והוסיף שבדומה לזה שמע מהגאון הרב שך זצ"ל,

שהעיד על מרן החפץ חיים זצ"ל, שבדאי היו לו ניסיונות והתמודדויות בענין לשון הרע ככל אדם.

ימים נוראים במחיצת רבנו

רבינו היה משמש ששליח ציבור לפני התיבה, ומכוין להעלות את תפילות ישראל באהבה [ושמעת] מפי מו"ח הגאון רבי יצחק בצרי שליט"א, שגם בהיותו יושב שבעה על אביו הורה לו אחד מגדולי הדור שימשיך לשמש ש"ץ, אף שמנהג עדות הספרדים שלא להתפלל לפני התיבה, משום שתפילותיו חשובות עבור כלל ישראל]. והיה מתפלל במסירות ודבקות בכל הכוונות הנעלות, לאקמא שכינתא מעפרא.

אמת מה נהדר היה מראה כהן גדול בהיכל הישיבה בימים הנוראים, שהיה משתפך בתפלה כעבדא קמיה מריה, תפילה לא'ל חי. ובראש השנה הפליא פלא בתקיעות השופר ע"פ כוונות,

[ונהגו אצלו שיהיה בעל מקרא שמקרא התפילות ע"פ כוונות ג"כ]. והיו מתקיימים בישיבה שלושה מנינים, כל מנין עולם בפני עצמו, מלבד המנין של רבינו שבו היו כמה וכמה מקובלים מכוונים, [ביניהם גיסו הג"ר אליהו רפאל שליט"א, שעמד על ימינו במשך שנות דור לשמשו], ורבינו, עמוד הענן ההולך לפני המחנה, עובר לפני התיבה כחד משרפי מעלה. מלבד זה היה מתקיים מנין נוסף של מכוונים בראשות ידיד רבינו הגה"ק רבי עקיבא רבינוביץ זצ"ל. ומנין מכוונים שלישי של חכם ישועה ובניו עמו, שכפי ששמעתי מפיו היה משמש ככהן גדול להעלות תפילות של כלל ישראל לפני הבורא. וביום הכיפורים מנין זה היה מאשמורת הבוקר ועד אחר צאת הכוכבים ללא הפסקה.

עם ידיד נפשו רב עקיבא רבינוביץ

החכמים ללא הפסקה.

הליכות והנהגות

אחר הסתלקותו של רבנו, אמר לי יבדל לחיים טובים מור חמי, בנו, הגאון רבי יצחק בצרי שליט"א, כי אביו ע"ה היה עניו מיוחד במינו, כי בעוד הרבה גדולים נהגו בענוה, כשלעצמם ידעו את האמת שהם גדולים וחשובים, ורק שעבדו על עצמם להתנהג בענוה ובביטול. לעומת זאת רבינו היה עניו באמת, שלא ידע כלל שהוא חשוב ומיוחד, והרגיש בתום לב שכל מי שעמלו בתורה, חשוב יותר ממנו. זו הגדרה נפלאה לענוה.

ולדוגמה, הליכתו בצניעות מופלגת כאחד האדם. לא נתן ללוות אותו ברחוב כלל. וכן לא נתן לאחרים לשמשו כלל, אף לא בשנותיו האחרונים, והיה זה לפלא. שבת אחת שהתארחנו בביתו, שמתי לב איך מגישים מים אחרונים לשולחן עבור כל המסובים, והוא אינו מסכים ליטול מן הכלי המוגש, אלא קם בעצמו ליטול ידיו מן הכיור, בשביל שלא להטריח.

ועוד הנהגה מיוחדת, שמעולם לא ראיתיו יושב בסעודה, אפילו בימות החול, בלא חליפה ומגבעת על ראשו.

משאו ומתנו עם הבריות היה בתום ויושר. ולדוגמה, מעשה ששמעתי מפיו: רבנו סיפר, שבצעירותו ביקש מאיזה עשיר תרומה עבור הישיבה, (וההתקשרות ביניהם הצריכה הרבה מסירות נפש, כי לא היה טלפון כי אם במקום רחוק והיו שם גשמים מרובים). ובאחת השיחות

אמר העשיר, שרצונו להתייעץ עמו על כך שפנו אליו כעת מביתו של הבבא סאלי, וביקשו שיתן סכום לקנות דירה בירושלים עבור הסיידא, שכך רצונו. ומתלבט אם כדאי לתת להם להיות שאינו חושב שדירה זו אכן תשמש אותו, ומבקש עצה. רבנו עצמו שהיה זקוק לתרומתו של העשיר, בנקיון לבו ענה: "הנה כיון שסיפר שהסיידא עצמו מבקש, אין זכות גדולה יותר מאשר למלא רצונו - אף אם בפועל אין זה כלל עבורו וכו', ברגע שביקש זו זכות עצומה לעשות רצונו, וראוי שיקנה לו את הדירה ללא ספק". ובירכו על כך ברכות מרובות.

וסיפור מאלף בינה: כאשר למד רבנו עם חמיו חכם סלמאן מוצפי את ספר הזוהר הקדוש, טרחו ועמלו בעיון ברזין דאורייתא, וכיון שטרם נדפס הזוהר עם פירושים על הדף, היה צורך לחפש בדברי המפרשים ז"ל לראות מה פירשו, להבין ולהשכיל. ועלה בדעתו של רבנו לערוך פירוש קצר על הזוהר מלה במלה על פי דברי המפרשים ז"ל, ובמשך תקופה ארוכה עסק בכתיבת החיבור. כמו כן לקט את מעשיות הזוהר, מתוך מחשבה להוציאם בספר נפרד. לימים, למד כוונות בחברותא עם המקובל רבי דניאל פריש זצ"ל (יחד עם הרב יצחק זכרי), ולפתע ראה שעוסק גם כן בעריכת פירוש לזוהר, ומיד גמר בדעתו בלבו לגנוז את ספרו ולהדפיס רק את "מעשיות הזוהר", שלא לפגוע בחיבורו של רבי דניאל שנודע לימים בשם "מתוק מדבש". ואף שבספרו היה בנוסף לפירוש גם סיכומים והרחבת השיטות.

רבינו היה גדול מכניסי האורחים בדורנו, בבנין הישיבה שהקים לא ראה מקום פרטי, אלא מקום כללי עבור המוני בית ישראל, הרבה מחוסרי בית אנשים קשיי יום, קבעו את מקומם בכל מיני פינות במבנה הישיבה, ורבינו לא רק שלא ריחקם, אלא קירבם ודאג להם בכל כוחו הקשיב לצרתם ייעץ להם בענייניהם בסבלנות ובאכפתיות, היה להם לאב ואם ממש. לא אחת היה רבינו דואג בגופו לסדר מיטה לאורח קשה יום, לפרוס בעבורו סדין ולהביא לו כר מקומה למעלה. פעם נכחתי בחג הסוכות, וראיתי את רבינו משכנע את אותם חסרי דיור להעתיק המיטה לסוכת הישיבה שיזכו לקיים מצוות סוכה, תוך כדי שהוא נטל על עצמו את מלאכת העברת הדברים. בכל פעם שהיה מישוהו אומר לרבינו שאין זה כבודו ואין זה כבוד התורה, רבינו היה דוחה דבריו בעוז: "היאך אתה רוצה לקחת ממני זכות זו לדאוג לבניו של הקב"ה, שאין להם בעולמם נפש קרובה, והם מדוכאים ועצובים, ואני יכול להקל עליהם במשהו את סבלם וצערם".

*

אחד ממדותיו המופלאות של רבינו היתה, זריזות וחריצות בקבלות טובות שקיבל על עצמו. בגמירות דעת ונחישות ניצל את הרגעים הראשונים, ולא זו מהם עד יומו האחרון. להלן מספר דוגמאות שהעיד בעצמו:

בטרם הגיעו לגיל מצוות, בהיותו במסגרת ישיבת המתמידים אירגן הרב בלוי שהתלמידים יתלוו לתלמידי ישיבת פורת יוסף בנסיעתם למירון, בצילו של זקני מרן רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל. כששהו במקום, היה מתבקש להעביר את ספר התורה לצורך, ובהיות רבינו פחות מבר מצוה, ביקשו ממנו לטלטל את הספר, וסיפר שבאותם רגעים הרהר לעצמו: "וכי מפני שאני קטן, אחיה כגוי של שבת?!" וממחשבה למעשה אמר להם בעוז: "קיבלתי על עצמי שלא לטלטל בשבת", ומיני אז כך נהג לעולם, שלא סמך על העירוב. התלמידים המבוגרים התרעמו על עיתוי ההחלטה בזמן שהרבים צריכים לו, אך חכם בן ציון שראה את טוהר לבו של הנער, אדרבה, שיבחו על כך.

עוד סיפר רבנו, שבתקופת בחירתו היו תלמידי הישיבה מתגלחים במכונה, ומתחילה חשב

גם הוא לעשות כן. בחור נתן לו את המכונה שלו להתגלח, ואחר הגילוח ראה כי אחד הברזלים שבור, והבין שיתכן ונכנס בחשש תער. על אתר גמר בדעתו שיותר לא יתגלח! אמר: "אם בפעם הראשונה הגיע לידי מכשול כזה, לעולם לא אתגלח. וחשבתי גם על ניצול הזמן, וכי אבזבז כל יום כמה דקות בשביל להתגלח?" ואף שכל הישיבה היו מתגלחים ורק לו היה זקן, לא חדל ממנהגו.

בכשרות השחיטה, קיבל על עצמו לאכול רק מהשחיטה המהודרת של העדה החרדית. כשהתעוררה פרשת ה"זריקות" בעופות, ונודע לו מפי מומחים בתחום שיש חילוקי דעות בענין, החליט על אתר להפסיק לאכול עופות, ומיני אז לא טעם עוף עד סוף חייו. גם בשבתות. [בשר בקר לא אכל מיום עמדו על דעתו].

חידושי רבינו על התורה

שהוציא לאור לע"נ רעייתו הצדקנית ע"ה

הסתלקות הרבנית אשת חבר ע"ה

בסילוקה של צדקת בערב פסח תש"פ, מחברתו הטהורה הרבנית ציפורה ע"ה, היו כמה דברים נפלאים. ואקדים כי כל מעשה הפטירה והקבורה היה במהירות ונחיצות, יען כי היה זה תחילת מגפת הקורונה, והשמועה באה בפתאומיות בבוקר השכם, וכיון שבאותה שנה הטילו הרשויות סגר על הבתים, ולא נתנו לערוך את הסדר במשפחות, ההלוויה התקיימה בציבור מועט, כשני מנינים. כשיצאו מבית החיים לאחר הקבורה תלו בדיוק את מודעות אבל על פטירתה, ורבינו ע"ה קרא את המודעה מילה במילה בצער גדול, ושם את ידו בתוך פיו כדי שלא יצא מפיו שום קול של אנחה או בכי, ואח"כ אמר לנו: **"הלא זה שעת הקרבת הפסח, הוא כבר מועד, ואיך אבכה..."**

במוצאי יום טוב שמעתי מבנו, מור חמי הג"ר יצחק שליט"א, שרבינו היה עירני וערך את הסדר בשמחה עצומה, ולא נתן לאף אחד מן המשתתפים לדבר מלה של צער. והוסיף ופירש התוספת שאומרים בברכת המזון "הרחמן הוא יגיענו למועדים אחרים הבאים לקראתנו לשלום", שלכאורה הוא תמוה, שעומדים במועד זה ומתפללים על מועד אחר. ופירש רבינו בנקיון לבו, שהכוונה כשם שמועדים אחרים היו ויהיו לנו לשמחה גמורה, כך גם במועד הזה שקרה לנו צער גדול ושבר כזה, נהיה בשמחה ובהתלהבות גמורה.

רישום ילדים לתלמודי תורה

בתאריך י"ג אב תשע"ד, פרשת ואתחנן, שמעתי מפי רבינו דברים נפלאים אודות פעילותו לרישום ילדים לתלמודי תורה, ומתחילה שאלתי את רבנו על הקשר בינו לבין הגאון רבי אברהם גניחובסקי זצ"ל, שלפי השמועה היה ביניהם קשר ידידות, וכה סיפר:

בצעירותי עסקתי ברישום ילדים לתלמוד תורה בעיר דימונה, שנה אחת ראיתי שם בבית הספר מטעם החינוך העצמאי שלומדים בנים ובנות ביחד, כעין מה שקיים אצל המזרחי, ושאלתי את האחראי מה הועילו חכמים בתקנתם, וענה שמוכרח בזה לפי שאין מספר תלמידים מספיק לכיתות נפרדות, והבטיח שאם יבוא עוד ארבע עשרה ילדים יעשה הפרדה מוחלטת, ומיד גמרתי בדעתי לפעול במסירות לטובת הרישום שם.

וסיפר שנודע לו על אברך עסקן שהיה אמור לנהל את הרישום, ורבינו התקשר אליו, והאברך אמר לו: **"כבודו לא ידאג, אני מיד פועל בענין"**, כי יש ברשותו כולל ערב וידרוש מהאברכים לצאת לפעילות. אך רבינו דאג, ולמחרת נסע לדימונה, וראה שהכל כרגיל, מיד התקשר אל האברך הנזכר, ושוב אמר לו: **"אמרתי לכבודו שלא ידאג"**. ורבינו השיבו: **"בטח אני דואג, אתה גר בבני ברק ולא עושה דבר. תבוא מיד לדימונה"**. ואכן הוא בא, ואירגנו ששה חילונים שיקחו אותם ברכבם, כל אחד עם אברך אחד מהכולל, ונכנסו לכל בית, ובסייעתא דשמיא מיוחדת הצילחו לרשום באותה שנה מאתים ארבעים ילדים. אנשים לא האמינו. והוסיף רבינו, שאמר לו אדם מדימונה. שעד היום מורגשת שם הפעילות של אותה שנה.

שנה אחת נפטרה אמו של רבינו באמצע הרישום ממש, ואמר רבינו: **"הבנתי שחשוב שאמשיך בפעילות כאילו כלום לא קרה, משום שזו הצלת נפשות, ואסור לי להפסיק אפילו בימי השבעה"**. אך התחלתי לחשוב שוב, אם אתקשר ואדבר בהתלהבות, יגידו האנשים: **"זה, אבל, וככה מדבר באמצע השבעה!?"**, לא מתאים! ואם אדבר בשקט כאבל, מי ישתכנע. לכן לא עשיתי כלום. ואז התעורר לי הרגש נפלא שכשלבן אדם נפטר אב או אם ח"ו, אין הפירוש שיש לו צער חיצוני, אלא זה כאילו הוא עצמו נחבל ומשתנה וכאילו ניטל ממנו חלק מחיותו, שהרי אינו יכול להמשיך לתפקד כרגיל, הווה אומר שהוא עצמו לא רגיל". וסיפר רבינו, שלאחר ימים פגש את הגאון רבי אברהם גניחובסקי, ותחילה התפלל, שלדעתו היה צריך להמשיך לעבוד ברישום בימי השבעה. אך אחר ששמע דברי רבינו, מצאו הדברים חן בעיניו.

אחרי ההצלחה הכבירה בדימונה, שבמקום להוסיף ארבע עשרה תלמידים נוספו מאתים ארבעים תלמידים, החליט רבינו ששנה הבאה חייבים לעשות פעילות גדולה יותר, וסיפר: **"הלכתי לרבי יצחק שלמה זילברמן שהיה בידידות גדולה אתנו. ואמרתי לו אודות הרב אורי זוהר שחזר בתשובה בימים אלו, והוא כוכב גדול אצל החילונים וכו'."** אני רוצה להיעזר בו שיבוא לשכנע הורים לשלוח הילדים לבתי ספר חרדיים". הרב זילברמן שהיה רבו של הר' אורי זוהר השתכנע, והורה לו לשתף פעולה בזה.

ואז פנה רבינו לארגון ערכים, והחליטו יחד להקים מערך אדיר של שלושים מוקדים בכל רחבי הארץ, והרב אורי זוהר יבא אליהם יחד עם הצוות של ערכים, ויעשו רישום במקום, אך עלות כל מוקד היא 2000 דולר, סה"כ 60,000 דולר, סכום עתק.

ורבינו המשיך, רצינו שהחינוך העצמאי יממן זאת, חשבתי מי יכניס אותי למרן הרב שך. הלכתי לרב גניחובסקי ואמר לי: **"אני אכניס אותך, רק תדע שאצל הרב שך צריך לדבר קצר"**, נסענו לבני ברק, הכניסו אותנו לבית הרב, ופינו את החדר, והרב שך שאל מה רציתי, ועניתי בקצרה שאנחנו מקימים שלושים מוקדים בכל הארץ עם הר' אורי זוהר, ורוצים שהחינוך העצמאי יממן את זה. הרב שך קם והתקשר לאחראי בחינוך העצמאי וביקשו שיבוא מיד לכאן. תוך חמש דקות הוא הגיע. הרב שך ביקש מרבינו שיחזור על מה שאמר קודם, ואחר שרבינו חזר שוב על בקשתו, אמר הרב שך: **"אני רוצה שתממנו את זה"**. האחראי התחיל לנאום שחסר תקציב, והרב שך עשה את עצמו נרדם על כסאו, והמשיך לדבר איתי, משראו בני הבית שמתעכבים הרבה זמן, נכנסו ועשו רעש, והרב שך כמו התנער מהשינה, ואמר לאותו איש: **"נו, סיכמנו שתממנו, שיהיה בהצלחה"**.⁸

7. תשל"ז - תשל"ח.

8. בשולי המעשה, שאלתי פעם את רבינו, האם פגש שוב את הרב שך (חוץ מהפעם הזאת), אמר שפעם נסע ל"ירחי כלה" בבני ברק, ופגש שם את רבי חיים ברמן, שאמר לו "דע לך שאבי הגה"ק רבי

באותם ימים החינוך העצמאי נתן חצי מהסכום, 30,000 דולר, ועל החצי השני היה עדיין ויכוח. רבינו סיפר שפנה לגאון רבי חיים גריינמן זצ"ל, שהיה מעורב בשעתו בחינוך העצמאי, וביקשו לפעול בענין, לבנתיים הפעילות הצליחה מאד מאד.

ורבנו המשיך לספר על עצמו, היה לי תאריך שבו גמרתי בדעתי להפסיק לפעול וחוזר ללמוד. כך בכל פעם שיצאתי לפעילות. שם זה היה ארבעים יום, ובהגיע יום הארבעים והעניינים עדיין לא סודרו, הלכתי לרבי אברהם גניחובסקי שאלתי אותו מה לעשות. אמר לי: **"אתה את שלך עשית, הפעילות הצליחה, עכשיו זה ענין של כסף, ארגון ערכים יש להם עניינים עם החינוך העצמאי, אתה מה אכפת לך מהמריבות שלהם... לך תלמד"**.

גיוס בני הישיבות

שב"ק פר' שמיני תשע"ד, בהליכתי עם רבינו אחרי תפילת מנחה, פגש בח"כ ניסים זאב מתנועת ש"ס, ורבינו דיבר עמו בחוזקה אודות ענין החוק הנורא שדורשים לגייס בני ישיבות. וביקש שיגיד לכולם, כי הנה עכשיו עשו חוק נוסף בעד ההפלות שנותן מימון לששת אלפים הפלות בשנה על חשבון המדינה, ה' ירחם. והנה אם באמת היה איכפת להם שחסר חיילים, לא היו עושים כן, אלא מניחים להוולד כדי שיהיו עוד חיילים, ובהכרח לומר שבאמת אינם רוצים חיילים כלל אלא רק רצונם שנחיה כמותם חופשיים ומופקרים, וען כן יעזבו אותנו לנפשנו.

סיפר רבינו, שבמלחמת ששת הימים, שהה יחד עם חמיו חכם סלמן מוצפי זצ"ל במקלט של בית הכנסת 'אהל רחל' (לעדת הבבלים), שהיה תחת ממטרי אש, והרבו בלימוד תורה בקדושה ובטהרה, ובאמירת תהילים בהשתפכות הנפש. ואחד מן השוהים שם תהה בקול על 'בטלנותנו', שאנו משתמטים מן המערכה, אשר אויבנו עומדים עלינו לכלותנו, ובמקום לתפוס כלי זין ולהשיב מלחמה שערה, אנחנו יושבים בטלים ולא עושים דבר.

ואז פתח מו"ח הגאון הקדוש זצוק"ל, והשיבו בקול רם ובשפה ברורה, תדעו לכם כולם, כל מה שאנו רואים בעיניים גשמיות הוא דמיון והבל, ואינו אלא תוצאה של הדבר האמיתי שקורה ומתרחש בעולמות העליונים, כי גם בדורנו אנו עיני ה' אלוקינו בנו ממש, וכל דבר שמתרחש הוא בהשגחה פרטית עליונה, ועל כן המלחמה האמיתית היא לפעול למעלה - להשביט משם את שרי הס"מ המקטרגים על עם ישראל, וכשהם יפלו, על אתר יתבטלו מאליהם כוחות הרשע העומדים עלינו לכלותינו.

והמשיל את הדברים לשריפה חמורה שפרצה באיזו עיירה, ואיימה להתפשט ולכלות את כל בתי היישוב, והנה באו קומץ גיבורים אשר נמנו על מערכת לוחמי האש, ותפסו בידם צינורות מלאות מים חיים ונכנסו במסירות נפש לתוך הלהבות ועמלו ללא לאות על כיבוי השריפה. לאחר סיום מלאכת הכיבוי בהצלחה רבה, באו רבים מתושבי העיירה להודות להם ולהעלות

יהודה ברמן, היה תלמיד של רבי יהודה פתייה, והיה דבוק בו מאד, ובהיותו שאר בשרו חש אליו הכרת הטוב, ושאל "מה תבקש ואתן לך", ורבינו ענה: **"ברצוני להכיר את חכמי בני ברק, ובקשתי שתכניס אותי אליהם"**, ואכן הכניסו לבתי הרב שך והסטייפלר, למשגיח רבי יחזקאל לווינשטיין, ועוד. [רבינו ציין, שבהיותו אצל המשגיח היה סיפור, ששאל שאלה וענה תשובה, ורבינו לפי תומו הציע אפשרות אחרת ליישב את השאלה, בני הבית שלא היו רגילים בכגון זה, גערו בו ויצא בניזיפה, ורבי חיים ברמן לחש לו: **"אל תקפידי עליהם, הם כולם היו בשואה..."**].

על נס את פועלם, אך דבר אחד היה לפלא, מנין באו המים החיים אל הצינורות, והתברר שברגע שפרצה השריפה רץ אחד מזקני העיירה אל הנחל המקומי, ומשך משם צינורות ארוכות עד מקום השריפה, וחיש מהר רץ למקום המעיין להשגיח בעיניו על הצינורות שיתמלאו כל הזמן במים, ולא יעמדו רגע אחד ללא אספקה. הגע בעצמך, הן אמנם לוחמי האש הם אלו שכיבו את השריפה, אך בכח מה פעלו ובזכות מי יכלו לפעול - אך ורק מכח הזקן שישב במקום הנביעה והמשיך את המים בצינורות אל מוקד השריפה.

כן הדבר בזמן מלחמה, שאמנם למתבונן מהצד נראה שעיקר כח ההצלחה מתייחס אל לוחמי הצבא והמפקדים, אך החכם המבין דבר לעומקו יודע שהם הורגים את האויב שהוא כבר גברא קטילא, אחרי שמן השמים עלו לרצון תפילותינו ולימוד תורתנו, ונפל שורשו בעולמים העליונים, וכך המשכנו כח וחיות לעם ישראל. (שמעתי מפי רבנו ע"ה, וכן נמצא בכתב יד).

יחסו למדינה (ציונות) - דברים ששמע מחכם יהודה צדקה

כשהקימו את המדינה היתה שמחה גדולה, עלו על גג הישיבה ורקדו ושרו אמרו את ההמנון של בוז לספר הלבן כו'. אבל אחר כך ראש הישיבה רבי יהודה צדקה אסף אותנו, את כל התלמידים, והסביר לנו ואמר לנו: "תדעו לכם שלא נשתנה כלום מהגלות, לא נשתנה כלום, הכל אותו דבר. לא תחשבו שקמה מדינה, אז נהיה שינוי. אנחנו באותה גלות כמו שהיינו כל הזמן, עד שלא נראה את בית המקדש בנוי ומלך המשיח מגיע, הכל מתנהל אותו דבר".

והיתה בזה הצלה גדולה בשבילנו. וגם אמרנו את זה הרבה בחוץ. כי הם היו מרמים את האנשים, את העולים, ואומרים שלא צריכים לעשות מצוות עכשיו. הם היו שמים אותם במעברות, היו באים, מביאים מבבל, הביאו את כולם. אז מביאים אותם במטוסים לפני שיורדים מהמטוס שמים שמה סדין ברצפה ואומרים להם עכשיו כבר גאולה, ופה בית המקדש והכל זה עכשיו נהיה זמן הגאולה וככה לא צריכים לא כסף, לא זהב, מה צריך את הצמידים, את העגילים, כל אחד יזרוק את זה כאן. לא צריכים כל זה. אז כולם זרקו להם את הזהב, זרקו להם את הזה, שמו בסדין, זרקו. אחר כך לקחו אותם לצריפים, ומה נתנו להם לאכול במנות של אוכל. עשו להם הגלות. אמרו להם די כבר באתם לגאולה לבית המקדש. אז הרב צדקה אסף אותנו מיד ואמר לנו תדעו לכם, אנחנו באותו גלות לא נשתנה כלום. אנחנו זה. היה צריך להסביר לנו את זה.

כששיחררו את ירושלים, והרבה הלכו לכותל המערבי. רבינו הלך עם חמיו חכם סלמאן זצ"ל לעיר העתיקה, ונכנסו למקומות הטומאה ושברו עם גרון את הפסלים שהיו שם, לקיים "ופסילי אלהיהם תגדעון ואבדתם את שמם מן המקום ההוא".

גם משאלתו לקיבוץ גלויות לארץ הקודש היתה מזווית אחרת לגמרי, כשהיה אמור לבקר בארץ נשיא ארה"ב דאז, שאלתיו בחיור, מה יבקש ממנו אילו יתנו לו כמה רגעים של פגישה אצלו. והשיב לי ברצינות רבה: "הייתי מבקש ממנו לעודד ולתמוך בעליית יהודים לארץ ישראל", לתמיחתי ענה: "מרעת ההתבוללות..."

פריה ורביה - דברים ששמע מחכם בן ציון

אחד הנושאים שהיו בוערים בליבו שהטהור של רבנו, היה ריהוי נשמות ישראל בעולם, וכידוע שענין זה הוא סיבה לגאולתן של ישראל (יבמות סב ע"א). פעם כשדברו לפניו על

השוואה רח"ל, בכה בדמעות ממש על הפסד מאות אלפי רבי רבבות נשמות קדושות מעם ישראל, מהם צעירי צאן שלא זכו להמשכיות הדורות.

מרגלא בפומיה דרבנו דברות קודש ששמע בשיעור מפום ממלל רברבן, מו"ז מרן הגאון רבי ב"צ אבא שאול זצ"ל, שיש לעשות הכל להביא כמה שיותר ילדים לעולם, וערך חשבון להבין שההבדל בין אדם שהביא ב' ילדים לעולם (כמנהג הרע של החופשיים) לבין מי שמביא י' ילדים, אינו רק ח' ילדים, אלא שלזה בדור הבא יהיו ארבעה (שכל אחד יביא שתיים), ולשני יהיו מאה (שכל אחד יביא ג' עשר), ובדור שלאחריו לזה יהיו שמונה, ולזה אלף, ובדור הרביעי לזה שש עשרה ולזה עשרת אלפים, ובדור החמישי בעוד שלזה יהיו שלושים ושתיים ילדים, לשני יהיו מליון ילדים, ע"כ. ורבנו היה אומר חשבון זה בהתרגשות עצומה שאין לתארה בכתב, ובהתלהבות גדולה ועצומה. צא ולמד גודל "אהבת ישראל" שיקדה בו, ורצונו להגביר ולהגדיל את עם ה', ולהחיש את גאולתן של ישראל.

לגודל חביבות הדברים, היה רבנו חוזר ושונה אותם בכל עת שראה לנכון, וכשבאו לפניו אברכים צעירים תמיד היה מברכם בזה הלשון: **"שתזכה להביא למעלה משנים עשר ילדים"**. ולאותם שפנו אליו בבקשת ברכה לזיווג הגון, היה מבקש שיקבלו עליהם להביא למעלה מי"ב ילדים, ויראו שהכל יסתדר מאליו.

יחסו לרופאים

סלידתו מהרופאים היתה לשם דבר, פעם שמעתי מפיו טעם הדבר, מפני ריבוי הנשים שבאות אצלו אחר שקיבלו "עצה טובה" מהרופא לעשות הפלה ל"ע. ורבינו היה מברכם ומבטיח שלא יאונה להם כל רע אם ימשיכו עד הלידה כו'. [יום אחד שהיתי עימו בבית החולים ושמעתי משוחח בטלפון עם אשה שהרופא טען לה שהעובר יהיה בעל מום, ורבינו שכנעה שלא להפיל והבטיחה שהוולד בריא, ולשאלתי איך מבטיח כן אחר שהרופא רואה במצלמה שהוולד בעל מום, והשיבני על אתר: **"מה אכפת לי מה יהיה עם הילד, הלא אני רואה עכשיו מישהו בא לרצוח יהודי בגלל שהוא בעל מום, וכי לא אעשה הכל ואומר דבר כדי למנוע את הרצח"**. והפטיר בחיך: **"ברוך ה' עד עכשיו לא התלוננו אף פעם, תמיד הרופאים טועים"**].

פעם ביקשתי ממנו ברכה עבור יהודי חשוב שעושה בדיקה במעיים, וביקשני לבקש מרבנו שיברכו לתוצאות טובות. רבינו לקח ספר תהילים בידו, וקודם שפתח בהם לחש לי: **"ראשית נתפלל שלא יזיקו לו הרופאים בבדיקה, ואחר כך נתפלל עליו עצמו שיהיה בריא"**.

לא אחת סיפר על אחד מבני משפחתו הקרובה שהיה חולה במחלה קשה, ונסע לחוץ לארץ לקבל תרופות, ובא אצלם רופא אחד שהבטיח שיש לו איך לרפא, רק דרש שכר של עשרים אלף דולר, ושיתנו לו מקדמה חצי מהסכום, והחצי השני בסוף הטיפול. נתנו לו אך הרופא עשה רק חצי מהטיפול, ואחר כמה שבועות נפטר החולה לבית עולמו. הרופא הגיע במצח נחושה לבית האבלים ודרש שיתנו לו את גמר התשלום, ובא בטענה שמצידו מוכן לסיים את הטיפול ורק החולה לא מוכשר לכך, ואין זה אשמתו. כמובן שגרשו אותו בבושת פנים. ורבנו הפטיר: **"כמה יהירות ועזות מצח יש לרופאים"**.

ועל הכל, לא הרגיש שום טעם בהשתדלות ברפואה, כי בטחונו בבורא יתברך היה חזק ביותר, באופן שאינו מצוי ולא ניתן לתאר במילים. נר לרגליו דברי הרמב"ן (ויקרא כו יא) כי "הדורש השם בנביא לא ידרוש ברופאים, ומה חלק לרופאים בבית עושי רצון השם, אחר שהבטיח

וברך את לחמך ואת מימך והסירותי מחלה מקרבך", כך האמין בתכלית וזו היתה ההרגשה במחיצתו.

זאת ועוד, שמטעמי קדושה לא נתן שיטפלו בו רופאים ואחיות. בפעם הראשונה שהוכרח ללכת לבית הרפואה, היה זה כשאבד הרבה דם, עד אובדן ההכרה ממש, ולקחו אותו באמבולנס ללא ידיעתו, כשהתעורר רצה לברוח מיד, ורק אחר שבני הבית וגדולי הדור ביקשו והפצירו, נאות להמתין יום אחד, ולמחרת בבוקר קם ויצא ושב לסדר לימודיו בישיבה.

ואחר כך הוצרך ללכת כמה פעמים מסיבה זו, ומחמת שלא הסכים שיעשו לו ניתוח וכדו', בכל פעם שהתייצב מעט מצבו, יצא משם ושב לתלמודו ולתפלתו. כמה פעמים אמר לרופא "אם התרופה כל כך טובה, למה אתה לא לוקח אותה"...

ובעינינו ראינו איך לא ניזוק מכך כלל, זכה ונתקיים בו "הבוטח בה' חסד יסובבנו", שלמרות שכמה פעמים הרופאים איבחו מצב קשה ובני הבית היו מודאגים, שאם לא יעשה את הטיפול או ימנע מנטילת התרופה יהיה נזק בלתי הפיך, בפועל יצא בריא ושלם, ועמד על רגליו שעות ארוכות והמשיך בעבודת הקודש ימים ולילות.

אמנם כל זה נהג בנוגע לעצמו, אך מעולם לא שמענו ממנו עצה או הדרכה למישהו שלא ילך לבית הרפואה או לא יעשה כדברי הרופאים, מלבד מה שנוגד להלכה [כגון ענייני הפלה]. ובפרט שגם בנוגע לעצמו היו סיבות נוספות מדוע נמנע מלדרוש ברופאים, וכבוד אלוהים הסתר דבר.

ובכל אופן רבנו היה שומר על בריאותו באופן נפלא ביותר, מעולם לא הקל ראש בנושא. במשך עשרות שנים טעם בארוחות צהרים דג מבושל ותו לא, מטעמי בריאות. וזכורה לטוב כלתו, מרת חמותי תחי', שהייתה מכינה עבורו מאכל זה דבר יום ביומו עשרות בשנים, זכותה וצדקתה עומדת לעד.

כבוד המתים

להלן העתקה מתוך כתב יד רבינו בענין כבוד הנפטרים:

תוכחה גדולה על שמירת כבוד הנפטר והזהירות מבתי הרפואה והמחקר אשר חוטפים איברי האדם, כי לדאבוננו יש מן הרופאים רשעים אשר מתחכמים לחשוב איזה תועלת אפשר להפיק מגוף האדם לאחר מותו, לעשות שימוש באבריו השונים, לחקור מחלות וגנים שונים, והם חושבים שדבר זה יש בו תועלת, אך ידע האדם לעצמו ויזהיר את בני ביתו, שכל חיות האדם היא ממנו יתברך, וכאשר לא עלינו מסתלקת חיות זו מחוייב לעשות כל מה שביכלתו, בכדי לקבור את הנפטר כראוי.

העיד בפני ראש הישיבה הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל, שכאשר נפטר הגאון רבי יוסף דורי זצ"ל בלא שהשאיר אחריו זרע של קיימא, ועבר מחלה קשה ויסורים נוראיים, שהה ראש הישיבה לצידו בשעת יציאת הנשמה וקרא לפניו קריאת שמע, והנה פונה אליו אחות רחמנית וצדקנית ואמרה לו בזה הלשון: **"אני רואה שלכבודו יש ענין עם הנפטר הזה, ועתה דע לך שהרופאים שמו עיניהם עליו שאין לו בנים, ואין מי שישמור עליו, ועל כן ישתמשו בעיניו לצורך מחקר ופיתוח, ועכשיו שמו לב שכבודו יושב פה וממתין עבורו, ולכן הם רוצים להעביר את הנפטר לחדר הנפטרים דרך מסדרונות מבודדים, כדי שכבודו לא יורשה לעבור שם, ואז בכמה**

רגעים יעשו את החלפה לעיניו הקדושות, ושימו בו איזה עין מלאכותיות, ואם איכפת לכבודו ממנו, ישמור עליו כראוי."

וסיים ראש הישיבה זצ"ל, שמאותו רגע ששמע כך לא עזבו עד שהובא לקבורה. ואכן הרופאים ניסו בכמה תחבולות איך להפריד בינו לבין הנפטר בכל מיני אמתלאות וטענות, אך בחמלת ה' הצליח ראש הישיבה לשמור עליו.

ומזה יש ללמוד חומרת הדברים, כי יש לדעת שתאוות הממון רבה ועצומה בזה, וגם תאוות הכבוד, לחקור וללמוד ולהתפרסם על ידי זה. וגם בדור שלנו פיתחו הרופאים הרשעים שיטה חדשנית לשדידת גוף האדם ואבריו, וכבר אינם גונבים בלילות ובמחשכים, אלא שודדים לאור היום על ידי תעמולה שמחתימים אדם תמים על 'תרומת אברים', ומסבירים לו את גודל המעלה שבדבר, שהדם שלו ילך לבנק הדם, ואיבריו יעברו לאנשים אחרים, ויעמוד לזכותו, והאנשים משתכנעים מכך ומוותרים מרצונם על כבודם, ומשקיעים הון עצום בשכנוע הזה.

ביסוד ישיבת "חברת אהבת שלום"

רבינו נקשר עם תלמידו וידידו הגאון רבי יעקב משה הלל שליט"א, ולמדו יחד הרבה תורה בחלק הפשט, ובעיקר בתורת הסוד בדרך המסורה להם מפי המקובל הגאון הקדוש חכם ששון מזרחי זלה"ה, ולימים עסקו יחד גם בעריכת חיבורו הגדול "באתי לגני" על ספר עץ חיים.

ובאותה תקופה (תשל"ז) נועדו בעצה אחת להקים ישיבה ללימוד פנימיות התורה, כבית אב לתלמידי חכמים שחשקה נפשם להשלים חוק לימודם בחכמת הנסתר ובתפלה על פי הכוונות. ועשו הרבה חיל בלימוד תלמידים. והיו משוחחים שעות רבות באופן הראוי לאקמא שכינתא מעפרא בדורנו, ועוד⁹. רבנו סיפר שהיו הולכים כל שבת לשיעור הגאון המקובל חכם מרדכי שרעבי זצ"ל בתורת הנסתר, וכיון שהיו נכנסים ויוצאים יחד היה אומר להם חכם מרדכי: "גוף וברית חשבינן חד" (זוה"ק פרשת פנחס דף רכג ע"ב)¹⁰.

פעם הוצרך רבנו ליטול חלק בנסיעה למדינת הים לצורך מגבית לטובת הישיבה הקדושה, אך היה זה למורת רוחו, שעז רצונו לא לעזוב את אדמת הקודש בשום אופן, וסיפר, שטרם עלייתו למטוס התגולל על הרצפה בדמעות שליש, ונאנח מרה על כך שאין לו זכות להיות בא"י ושאדמת הקודש מקיאה אותו כו'. והנה רק כבואם לאמריקה, הוכרחו ראשי המסע לשוב ארצה מחמת איזה אסון נורא שפקד את אחד מבני החבורה - לא תקפ"ץ. והעיד רבינו שמיד בהגיע צלצל הטלפון מהארץ, הרגיש בלבו שהמסע התבטל, ונקרא לחזור תיכף ומיד. היה מי שחשב שרבינו ישאר לבדו בחו"ל ויעשה חיל במסע הקודש, ועל כן חילה פניו שמן הראוי שישבו גם הוא, ורבינו כלל לא הבין מה זה עלה במחשבה לפניו, ופשט היה אצלו

9. לעיתים היו נועדים יחדיו ברחוב יונה, מול בית מרן הגר"י מועלם זללה"ה, ועומדים כך זמן רב, נראים משוחחים בדברי תורה. (עדות מרת אמי תחי').

10. והסביר דבריו: "כי יעקב כנגד הז"א, ודוד כנגד המלכות, ולכן תמיד הוא רואה אותם יחד", עד כאן שמעתי מפי רבינו בשם חכם יעקב מוצפי ע"ה. (ועי' זוה"ק רעיא מהימנא פרשת ויקרא דף ד ע"א - שתיתי ייני עם חלבי, גוף וברית, יעקב עם שלמה). ויתכן כוונתו, כי יעקב אע"פ שהוא ז"א - מדת תפארת, מכל מקום הוא חשוב גם כן ברית יחד עם יוסף, כי גוף וברית חשבינן חד, ונמצא שיעקב קשור ודבוק לדוד, כי היסוד שהוא ד"כ בחינת יעקב משפיע למלכות שהוא דוד.

לחזור ארצה על אתר, כאדיר חפצו שלא לעזוב את אדמת הקודש לעולם. וטעמו ונימוקו עימו, שכל רגע בארץ ישראל שוה את כל הממון שאולי יגייס שם, ו"רצון יראיו יעשה".

במשך השנים (תשמ"ז) נעשו כמה שינויים בהנהגת הישיבה ונוצרו חילוקי דעות בדרכי עבודת הקודש, ובעקבות כך נפרדה דרכם, ומאת ה' היתה זאת, כסיבה ליסוד "ישיבת השלום". הגאון רבי יעקב הלל שליט"א קיבל את הנהגת הישיבה לבדו, ונותר עם חובות שעמדו בסך שלש מליון ₪, (סכום גדול גם כיום, ומכל שכן בזמנו). רבינו סיפר כמה פעמים שזכה גם לגלגל את ענין השבת החובות, שמיד אחר שנפרדו נודע לו באמצעות אחיו הרב מנחם זצ"ל, מנהל תלמוד תורה סוכת דוד, על איזה נדיב שנותן סכום גדול אם יתנו נדיבים אחרים אותו סכום. ומן השמים סובבו שבאותם ימים ממש נועדו יחד רבנו וחכם יעקב הלל לצורך שלום בית בבית זוג שהכירום מקרוב. ושם פנה רבנו לחכם יעקב, וסיפר לו שפעל דרך אחיו רבי מנחם קבלת תרומה מהתורם, ואכן חכם יעקב ניגש אל הנדיב, ויחד עם עוד נדיבים הסתדר ענין החוב של הישיבה, ורבנו שמח שמחה גדולה בכך.

צא ולמד גודל נקיות לבו, שאף שעזב ונפרד מהישיבה, והיה זה בתמורה לכך שלא יוטל עליו אחריות פריעת החובות, מכל מקום שקד כיצד ליטול חלק בזה, כיון שנולדו בזמן כהנותן כחבר בהנהלת הישיבה, ושמח שמחה גדולה שסייע בכך.

שמעתי מאבי מורי ראש הישיבה (בעל ה"אור אליהו") זצ"ל, שחכם בן ציון זצ"ל אמר לרבינו זצ"ל: **"מן הראוי שכבודו לא יהיה מעורב בשום מחלוקת וקטטה, שהרי אתה שמך שלום [רבי דוד שלום], ואתה אוהב שלום"**. ואכן שמח מאוד שעזב את המקום לחיים ולשלום.

בשנת תשע"ו, במוצאי יום טוב של חג הסוכות, נלב"ע אחי רבינו חכם ששון בצרי זצ"ל, מחכמי ורבי "חברת אהבת שלום", מורה ודאין בבית הדין שם. ראש הישיבה חכם יעקב משה הלל שליט"א, הגיע לנחם את רבינו. [זכור לטוב הגר"י הלל שליט"א, שלא עזב את משפחת חכם ששון עד ימיו האחרונים, דאג לשלומם ועמד לימנם בכל הצטרכותם]. וכשבא לנחם קיבלו רבינו במאור פנים ובאהבה גדולה, ושיבחו על הזכות הגדולה בהוצאת הספרים של "חברת אהבת שלום", ודיבר בהתלהבות עצומה בשבח הישיבה ופועלה, והאמת והשלום אהבו.

ישיבת "השלום"

עם ידיד נפשו חכם ישועה בן שושן

סמוך לאותה תקופה שקד רבינו להקים בית מדרש לתורה ותפילה, בפשט ובסוד. מצא חצר בפינת רחוב תחכמוני אשר בשליש ממנה היה בנוי בנין קטן. בעל המקום לא הסכים עד כה למכור את השטח, אך לבקשת רבנו נאות. אמר: "כבודו ודאי יבנה כאן בית מדרש גדול, לזה אני מסכים". אלא שמסר לידו מסמך חשוב ודרש שיסדר בו איזה ענין הנוגע לרשויות קודם למכירה, והמסמך נעלם. כמה שחיפשו לא מצאו. רב היה צערו של רבנו, ובצר לו הלך לשפוך שיחו בכותל המערבי. בעודו מתפלל בבכיות גדולות, רואה לפתע את בעל המקום, ותיכף התרצה לגמור הענין מיד, ללא המסמך. "רצון יראיו יעשה ואת שוועתם ישמע ויושיעם".

ב"ישיבת השלום" הקים רבנו חברה של בני עליה שהיו סביבו, מהם המקובלים החשובים ידיד נפשו מוהר"ר עקיבא רבינוביץ (האדמו"ר מפרוסקוב), מוהר"ר ישועה בן שושן זצ"ל,

עם ידידו יבדלחט"א הגאון רבי יעקב עדס
ובנו ממשיך דרכו הגאון רבי יצחק שליט"א

מוהר"ר יעקב עדס שליט"א, מוהר"ר אליהו רפאל שליט"א, ועוד תלמידי חכמים חשובים שהיו יחד בדיבוק חברים, ואמנם כל אחד מהם היה עולם בפני עצמו בסגנון נפרד לגמרי מחברו, אבל הצד השווה שביניהם היה אש קודש פנימית לבה בוערת בעבודת ה' ויראתו, שכינה שורה עליהם ממש, והיו כאיש אחד בלב אחד לעשות רצון הבורא ית', אשרי עין ראתה כל אלה, אמת מה נהדר.

ואכתוב בזה איזה דבר חידוש נפלא דמטו בי מדרשא מפי האי חבורא קדישא הדין, והוא מה

שכתב רבינו הגדול זצ"ל בכתב ידו מעת שלמדו יחד בספר "שער הגלגולים", דאיתא שם על רבנו האר"י שאמר למהרח"ו: **"גם אמר לי, רבן יוחנן בן זכאי ורבי עקיבא היו שתי זרועות ימין ושמאל של משה רבנו עליו השלום מעורבים בקין, ולכן היו שלושתם שווים בשנים, כל אחד היה מאה ועשרים שנה, ולכן רצה משה רבנו עליו השלום שתינתן התורה על ידי רבי עקיבא."** והגאון רבי יעקב עדס שליט"א שאל, איך נהרג רבי עקיבא בן יוסף, הלא הוא זה שהמשיל ענין זה "לשועל שהיה מהלך על גב הנהר וראה דגים שהיו מתקבצים ממקום למקום, אמר להם מפני מה אתם בורחים, אמרו לו מפני רשתות שמביאין עלינו בני אדם, אמר להם רצונכם שתעלו ליבשה ונדור אני ואתם כשם שדרו אבותי עם אבותיכם, אמרו לו אתה הוא שאומרים עליך פקח שבחיות, לא פקח אתה אלא טפש אתה, ומה במקום חיותנו אנו מתיראין במקום מיתתנו על אחת כמה וכמה. אף אנחנו עכשיו שאנו יושבים ועוסקים בתורה שכתוב בה "כי היא חייך ואורך ימיך כך", אם אנו הולכים ומבטלים ממנה על אחת כמה וכמה" (ברכות סא:), ע"כ. ומעתה שנהרג לבסוף אחר שמסר נפש על לימוד תורה, חלילה יהיה פתח לאנשים לומר שהתורה אינה חיינו וחלילה לא צדק רבי עקיבא בנמשל. הוא מותיב לה והוא מפרק לה ע"פ דברי רבינו האריז"ל הללו, שזמנו של רבי עקיבא להפטר מן העולם היה בגיל מאה ועשרים, וכמפורש כאן, וגם אם לא היה נהרג על ידי המלכות, היה מסתלק לבית עולמו באותו יום בדרך אחרת, ועל כן אין שייכות בין תפיסתו והריגתו לעצם הסתלקותו מהאי עלמא, ורק מפני שבחר ליהרג על קידוש השם, לכן נתגלגל ענין זה במקום למות כדרך כל הארץ, ודברי פי חכם חן. והוסיף על כך חכם ישועה בן שושן זצ"ל, שמדוקדק בדברי רבי עקיבא שאמר (שם) "כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה - "בכל נפשך" - אפילו נוטל את נשמתך, אמרת מתי יבא לידי ואקיימו, ועכשיו שבא לידי לא אקיימו". הרי להדיא שרבי עקיבא עצמו מעיד ש"כל ימיו" היה מחכה, והיינו שהשלים את כל ימיו ממש, וגם לשון "עכשיו בא לידי" מורה על כך שבכל אופן הגיע זמנו כעת, רק בא לידי זכות זו שנעשית הפטירה בצורה נפלאה של מסירות נפש ממש, ע"כ תוכן דברי רבינו מכתב יד קדשו.

בכל ערב היתה קביעות לחבורה אחת לשיעור שבועי מפי רבינו¹¹, בשמונת השערים, באוצרות

¹¹ שמעתי מפי רבינו כמה קבלתו שהיו בידו מחמיו חכם סלמאן זצ"ל למי לא למסור שיעורים בקבלה. וכן שמעתי ממנו שכמה שניסו לקבל ממנו ולא היו ראויים לכל נדחו מאיליהם בלי שיצטרך הוא עצמו לדחותם.

בשיעורו

חיים, ובשאר ספרים קדושים. השיעורים היו בני שעותיים וחצי לפחות¹², השיעורים היו בעומק העיון ובבהירות עצומה, היה לומד גם ההגהות המפרשים ז"ל שנדפסו על הדף, וכן היה מלמד את הערותיו משנים קדמוניות בדברי רבינו האריז"ל. שיעוריו היו בהירים להפליא, וכמו שהעיד מוהר"ר יעקב עדס שליט"א במסע הלוויתו, שכמה וכמה מגדולי הקבלה העידו שהיתה לו בהירות מופלאה ביותר בהעברת תורת הסוד לתלמידיו. 14

מעבר למאות ואלפי תלמידיו בשיעורים אלו, זכה רבינו להעמיד כמה וכמה מגדולי חכמי התורה של דורינו בשיעוריו אלו, ביניהם הרבנים הגאונים: רבי עזרא ניסן (רה"י רינת התורה), רבי יהודה כהן (ר"י יקירי ירושלים), רבי ראובן אלבז (ר"י אור החיים), רבי יצחק כהן (רבה של שמואל הנביא), ועוד רבים גדולים וחשובים ביותר. מעבר לכך באו ללמוד אצלו ביחידות רבים מגדולי דורינו, כדוגמת כ"ק אדמו"ר מתולדות אהרן שליט"א, הגרי"מ מורגנשטיין שליט"א, ועוד.

ימי דוד האחרונים

בקיץ תשפ"ו גבר חוליו של רבנו, והובהל לבית הרפואה, ובדרכי השגחה מופלאים עשה הקב"ה נס ופלא, ושב לחיים ממש¹³. משפקח עיניו ועדיין אינו בהכרה מלאה, דיבר דברים נפלאים אודות נשמות הצדיקים שהיו אצלו, ובניהם הזכיר גם את שמו של מו"ז מורו ורבו חכם בן ציון זצ"ל, ועוד כמה עניינים נפלאים, וכבוד אלוקים הסתר דבר. ובקול חלוש פתח בשיר: "ואמר ביום ההוא זה", אשרי עין ראתה כל זאת.

כעבור כמה ימים התאושש, ורוחו החלה להתנוסס מחדש, ושוב כמה הרפתקאי עדו עליה, אך זכה ונתקיים בו "יפול צדיק וקם", תפילה לא' חיי. [זכור לטוב שמשו הנאמן, ידיד נפשי החשוב והנעלה, רבי שלום הלוי סגל שליט"א, שהיה מסור בלב ונפש, לשם שמים וללא פרסום ותמורה].

נר אלוקים טרם יכבה, עליתי לביתו נאוה קודש, ובעידן רעוא ביקשתי: "רבנו, למדני ארחות חיים". בתחילה הזהיר על מעלת השמחה, להיות תמיד בשמחה. ושוב זקף עינו ואמר: **"ברוך מן המחלוקת כמו מאש, אף אם כוונתך לשם שמים ולתועלת גדולה למען החיות עם רב כהיום הזה, ללמוד וללמד לשמור ולעשות, אם הענין כרוך במריבה או ויכוח, תמיד תוותר ותעזוב.**

12. בהיותו בבית הרפואה התחננתי בפניו שימסור שיעור של שעה וחצי, ולא ניאות בשום אופן, כי לדעתו אין שיעור בפחות משעתיים וחצי [נהיה מפטיר בחיוך "אלו דברים שאין להם שיעור..."].

13. ההשתדלות הרפואית היתה ע"י הרב אריה דרעי שליט"א, אשר הזעיק באישון לילה את ראשי בית הרפואה, ונעשו על ידם דברים למעלה מן הטבע, וזכו להיות שותפים בהארכת חיי מאור העולם. וזכור לטוב רבי אריה, שכך פעל ועשה אצל כמה מגדולי החכמים, מהם ידועי שם ומהם צנועים ונסתרים. ישלם ה' פעלו.

אחר איזה זמן תראה שלא הפסדת מזה דבר, ואפילו מה שהיית סבור מתחילה שיהיה בו תועלת גדולה". ודברי פי חכם חן, שהיה נאה דורש נאה מקיים, וכל חייו ברח מן המחלוקת, והיה ותרן גדול שלא נראה כדוגמתו, עשה עצמו כאסקופה הנדרסת בפני כל, ואכן עולמו ראה בחייו, זכותו תגן עלינו.

אחר הימים הנוראים תשפ"ז, ביום השישי ערב שבת קודש ערב חג הסוכות, בהיות הבוקר, בזמן תפילת שחרית, בהיותו עטוף בטלית ועטור בתפילין מוקף במנין מתפללים, נתבקש רבינו לישיבה של מעלה, הורם הנזר וניטלה העטרה, נפלה עטרת ראשנו, אוי נא לנו כי חטאנו. ובתוך שעות מעטות, הובא לקבורה בבית העלמין סנהדריה, במעלי דשבתא אחר חצות, "דודי ירד לגנו", ללקוט "פרי עץ הדר", זכותו תהא מגן וצינה בעדנו ובעד כלל ישראל.

קונטרס זה יוצא לאור

בנדבת לב ידידנו היקר החפץ בעילום שמו נ"י

לעילוי נשמות

מורי ודבי המובהק נר ישראל וקודשו

איש על העדה, רבינו שלימדנו חכמה דעת ותבונה

איש האלוקים מלאך ה' לפני המחנה

עניז מכל האדם יקר ונעלה המקובל האלקי

רבי דוד שלום בן ויקטוריה זצוק"ל

אותנו השיב מעיון ועלינו התפלל כל יום

השראת השכינה שיעל פניו עלינו קרנה

אבי אבי רכב ישראל ופרשיו

מי יתן לנו תמורתו מי יתן לנו כפרותו

תהא נשמותו צרורה בצרור החיים

